

HELDAGSSESJON FREDAG 19. JUNI, KL. 12.45 – 18.00

KUNNSKAPSSAMFUNNETS TILBLIVELSE

Det er anerkjent at vitenskapelig kunnskap har betydd mye for å utvikle moderne samfunn. Forbindelser finnes mellom forskning og økonomisk vekst, velferd, danning og utdanning, men presist hvordan slike sammenhengene oppstår og eksakt hvilke satsinger som fører fram og hvordan, kan være komplisert å se og vurdere. Ressurser allokert til forskning og høyere utdanning har vokst voldsomt i Norge siden andre verdenskrig. Økningen gjelder både økonomiske midler og antallet personer engasjert i forskning og høyere utdanning, og dessuten de samfunnsområder som virksomhetene inngår i. Forskning og høyere utdanning er blitt alminneliggjort, og i dag står nærmest alle samfunnsområder som brukere av og interessenter i utdannings- og forskningsvirksomhet. Denne dobbeltsesjonen setter kunnskapshistorie på agendaen og diskuterer sammenhenger mellom kunnskapspolitiske intensjoner og ambisjoner, og historiske realiteter – og i mange tilfeller uintenderte konsekvenser.

Sesjonen samler et knippe historikere som er eller har vært involvert i kunnskapshistorier og inviterer til en diskusjon om fortellingene i feltet. Kunnskapssamfunnets framvekst er knapt et spesielt norsk fenomen, men felles for vestlige land, likevel har den nasjonale konteksten stått sentralt i historikernes arbeider. Hvilke fortellinger har blitt og blir fortalt? Hva er sammenhengen mellom de fortidsfortellingene som finnes i det norske kunnskapspolitiske feltet, og dem som blir fortalt av historikerne i deres kunnskapshistorier? Denne sesjonen belyser disse problemstillingene med utgangspunkt i pågående prosjekter om historiene til henholdsvis forskningsrådene, Kunnskapsdepartementet og Høgskolen i Oslo og Akershus.

Kunnskapsdepartementet (og dets forgjengere) har forvaltet de mange store og ambisiøse reformene forskning og utdanning som ressurs for Norge etter 1945. Utdanningssystemet ble utbygd med fag- og høyskoler som et middel for å nå politiske mål om regional kunnskapsspredning og økonomisk vekst. Opprettelsen av forskningsråd var et annet politisk forsøk på å håndtere kunnskapssatsing. Rådene oppsto i et «trekantdrama» mellom vitenskap, politiske og industrielle interesser med mål om vitenskap for industriell vekst og reformer, danning og utdanning, velferd, fred og demokrati. De første tre rådene, Norges teknisk-naturvitenskapelige forskningsråd (NTNF), Norges almentvitenskapelige forskningsråd (NAVF) og Norges landbruksforskningsråd (NLVF), ble alle opprettet rundt 1950, mens Norges fiskeriforskningsråd (NFFR) kom til i 1972 og Norges råd for anvendt samfunnsforskning (NORAS) på 1980-tallet. Nåværende Norges forskningsråd ble dannet i 1993 som en sammenslåing av de fem tidligere rådene: De tidligere rådene hadde delvis røtter tilbake til spredte forsøk på fellesorganer for forskning i Norge, og var dels direkte svar på gjenreisningens behov og forventningene til vitenskap etter krigen. Alle var basert på en felles modell, som frie organer var de satt til å forvalte offentlige midler til forskning. De hadde parallell internasjonalt, men var like fullt tilpasset en nasjonal situasjon og behov. En ambisjon med historien om forskningsrådene er å vise hvordan rådene, den kunnskapsdannelsen de finansierte og initierte, spesifikt innvirket på norsk politikk- og samfunnsutvikling. Vi realiserer ambisjonen gjennom å undersøke utvalgte konkrete tilfeller der rådene var (eller ikke var) pådrivere og/eller respondent av erkjente samfunnsbehov. I sesjonens første del diskuterer vi forskning for å utnytte naturressurser med blikket rettet spesielt mot jord og energi.

Sesjonens andre del handler om forvaltning av forskning, høyere utdanning og mennesker som ressurs. De områdene som Kunnskapsdepartementet nå har ansvar for, har vært helt sentrale i fremveksten av

det man kan kalle det norske kunnskapssamfunnet. Perioden fra 1945 utmerker seg ved store reformer i departements ansvarsområder: stikkordsmessig kan nevnes: innføringen av niårig grunnskole gjennom 1950- og 60-årene, opprettelsen av forskningsrådene i den første etterkrigstiden og utviklingen av en stadig mer bevisst forskningspolitikk fra 1960-årene, en sterk utbygging av høyere utdannings- og forskningsinstitusjoner fra samme tiår og en kraftig utvidelse av videregående opplæring fra omkring 1970. Fra de to siste tiårene kan nevnes store prosesser som Kunnskapsløftet i grunnskolen og videregående opplæring og Kvalitetsreformen i høyere utdanning innenfor rammen av den såkalte Bologna-prosessen på et europeisk nivå. Samordningen av forskningspolitikken har samtidig blitt stilt overfor nye, store utfordringer i forbindelse med ambisjonene fra begynnelsen av 2000-tallet om å skape et integrert europeisk forskningsmarked (European Research Area) og etter opprettelsen av et europeisk forskningsråd (European Research Council) i 2007. Disse grunnleggende og ekspansive reformene har stilt høye krav til både forvaltning og videreutvikling i departementet. En historisk undersøkelse av departementets historie er drevet av blant annet disse spørsmålene: Hvordan har departementet/departementene planlagt, utformet og gjennomført reformene på de ulike områdene? Hvordan har samspillet vært mellom indre og ytre faktorer i de ulike reformprosessene? Hva slags profesjonsgrupper, utdanningsgrupper, fag og kunnskapsgrunnlag har preget reformprosessene?

Naturressurser og forskningsråd (kl. 12.45–14.15)

Ordstyrer: Kim Helsvig

- 12.45-13.00 Thomas Brandt og Kim Helsvig med sekundanter: *Intro til sesjonen: kunnskapsinstitusjoners historie.*
- 13.00-13.20 Vera Schwach: *Naturressurs, råvare og matproduksjon: Norges landbruksvitenskapelige forskningsråd (NLVF), 1950–1990.*
- 13.20-13.25 5 minutter beinstrekk.
- 13.25-13.45 Thomas Brandt: *Makten over energiforskningen i oljens tidsalder*
- 13.45-13.55 Kommentator: Gard Paulsen
- 13.55-14.15 Diskusjon
- 14.15–14.45, kaffepause

Forskning og høyere utdanning som samfunnsressurs (kl. 14.45–16.15)

Ordstyrer: Vera Schwach

- 14.45-15.05 Eirinn Larsen: Norges allmennvitenskapelige forskningsråd (NAVF) – Universitets- og høyskolesektorens eget forskningsråd.
- 15.05-15.25 Jan Messel: Forskningsvirksomhet på høyskoler?
- 15.25-15.30 5 minutter beinstrekk
- 15.30-15.45 Kommentator: Hilde Gunn Slottemo
- 15.45-16.15 Diskusjon

Kl. 16.15–16.30, kaffepause

Forskning og høyere utdanning som samfunnsressurs (kl. 16.30–18.00)

Ordstyrer: Thomas Brandt

16.30-16.45	Kim Helsvig: <i>Kunnskapsdepartementet fra byråkrati til politisk sekretariat?</i>
16.45-17.05	Sigurd Skogvoll: <i>Demografien i Kunnskapsdepartementet og dets forgjengere, 1973–2013. Konklusjoner fra en masteroppgave i statsvitenskap.</i>
17.05-17.10	5 minutter beinstrekk
17.10-17.25	Kommentator: Tore Grønlie
17.25-17.45	Diskusjon
17.45-18.00	Oppsummerende kommentarer Fredrik Thue <i>Om å skrive kunnskapsinstitusjoners og kunnskapssamfunnets historie</i>

Om innledere og kommentatorer

Thomas Brandt er førsteamanuensis ved Institutt for historiske studier, NTNU, og leder prosjektet Forskningsrådenes historie, 1946–2016.

Tore Grønlie er professor i historie ved Institutt for arkeologi, historie, kultur- og religionsvitenskap (AHKR), Universitetet i Bergen

Eirinn Larsen er forsker ved Senter for næringslivshistorie, Handelshøyskolen BI.

Vera Schwach er 2013–2016 engasjert forsker ved NTNU; engasjementet er knyttet til prosjektet Forskningsrådenes historie, 1946–2016.

Kim Helsvig er for tiden engasjert av Kunnskapsdepartementet for å skrive bok om departementets historie for perioden 1945-2010.

Jan Messel er forsker ved Senter for profesjonsstudier, Høgskolen i Oslo og Akershus (HiOA) og arbeider med et prosjekt om HiOAs historie.

Gard Paulsen er engasjert forsker ved NTNU og arbeider med en biografi om Jens Glad Balchen (1926–2009) som bygget opp kybernetikkfaget ved NTH og i Norge.

Sigurd Skogvoll har skrevet en masteroppgave i statsvitenskap om demografien i Kunnskapsdepartementet 1973–2013. Han har utført et konsulentoppdrag for departementet i forlengelsen av masteroppgaven.

Hilde Gunn Slottemo er professor ved lærerutdanningen, Høgskolen i Nord-Trøndelag.

Fredrik Thue er professor ved Senter for profesjonsstudier, Høgskolen i Oslo og Akershus.